

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра конституційного права України

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Освітня програма/спеціалізація – «Міжнародне право»

Статус дисципліни – обов’язкова

Рік набору – 2017

Харків – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Конституційне право»
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29
«Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право»
спеціалізації «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету.
Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 25 с.

Розробник

Байрачна Лариса Кімівна - доцентка кафедри конституційного права
України, кандидат філософських наук, доцентка

Гарант освітньої програми

Комарова Тетяна В'ячеславівна – доцентка кафедри права Європейського
Союзу, докторка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні на засіданні кафедри
конституційного права України
(протокол № 9 від 26 квітня 2017 р.)

Зміни та доповнення затверджено на засіданні кафедри
конституційного права України
(протокол № 1 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри Слінько Тетяна Миколаївна

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	14
5. Теми лекційних і практичних занять.....	15
5.1. Теми лекційних занять.....	15
5.2. Теми практичних занять.....	16
6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання	17
7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	20

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Конституційне право» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки бакалаврів спеціальності 293 «Міжнародне право» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»	Обов'язкова	Обов'язкова
Модулів – 4	Спеціальність – 293 «Міжнародне право»	Рік підготовки:	Рік підготовки:
Загальна кількість годин - 120		3 семестр	3 семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-4, самостійної роботи студента - 6-8.	Спеціалізація – «Міжнародне право»	Лекції	Лекції
		32 год.	4 год.
		Практичні заняття	Практичні заняття
		32 год.	6 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
		56 год.	110 год.
	Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит

Метою навчальної дисципліни «Конституційне право» є формування у студентів ліберально-демократичного світогляду та високого рівня конституційної культури, заснованої на повазі до прав і свобод людини і громадянина, конституції, народного суверенітету, незалежності і територіальної цілісності, інших конституційних цінностей та спроможності їхнього адекватного втілення у правозастосовчій діяльності.

Завдання:

- набуття й розвиток загальних, фахових і предметних компетентностей сформованих під час вивчення теоретичних засад сучасного конституціоналізму;
- опанування теоретичних засад конституції, правового регулювання конституційного ладу та його засад;
- конституційно-правового статусу людини і громадянина;

- основ безпосереднього народовладдя, засад організації та функціонування вищих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх повноваження;
- основ територіального устрою;
- конституційних засад судоустрою та конституційного контролю.

Пререквізити: «Історія держави та права України», «Теорія держави і права», «Логіка».

Кореквізити: «Історія міжнародного права», «Універсальні та регіональні системи захисту прав людини», «Право міжнародних організацій», «Основи геополітики».

Постреквізити: «Інституційне право Європейського Союзу», «Правове регулювання відносин України з Європейським Союзом», «Міжнародне публічне право», «Історія європейської інтеграції».

Мова навчання – українська.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1. Демонструвати здатність до розвитку інтелектуального потенціалу на основі знання та розуміння категоріально-понятійного апарату наукової галузі «Конституційне право».

РН 2. Здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та процесів.

РН 3. Знати та розуміти інституційні засади, форми та методи регулювання конституційно-правової сфери.

РН 4. Демонструвати знання та розуміння особливостей правового регулювання конституційно-правових відносин.

РН 5. Демонструвати здатність пропонувати способи вирішення правових проблем з використанням наявних теоретичних і прикладних знань відповідно до принципів захисту прав людини та її основоположних свобод.

РН 6. Характеризувати завдання, функції, повноваження органів публічної влади в різних країнах.

РН 7. Проаналізувати феномен конституціоналізму у сфері державного і суспільного буття.

РН 8. Демонструвати здатність до генерування та впровадження ідей демократичної, правової і соціальної держави в різноманітних сферах професійної діяльності.

РН 9. Вміти застосовувати логічний, критичний і системний аналіз при тлумаченні конституційно-правових норм.

РН10. Здатність демонструвати знання й розуміння порядку створення, компетенції і повноваження суб'єктів конституційного права.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених

освітньо-професійною програмою «Міжнародне право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК - 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК - 2. Здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та нестандартних ситуаціях.

ЗК - 6. Навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел.

ЗК - 7. Навички використання інформаційних технологій і баз даних.

ЗК - 11. Здатність приймати неупереджені і вмотивовані рішення.

ЗК - 15. Здатність реалізовувати функції у предметно-практичній діяльності

Спеціальних компетентностей:

СК - 2. Здатність критично осмислювати основні теорії, принципи і поняття у процесі застосування міжнародного права.

СК - 3. Знання і розуміння процесів впливу міжнародного права на функціонування міжнародного співтовариства, взаємодії норм міжнародного права з іншими нормативними міжнародними системами.

СК - 5. Здатність визначати поняття міжнародного публічного права, знання його особливостей у порівнянні з національним правом та міжнародним приватним правом.

СК - 6. Здатність визначати поняття суб'єкта міжнародного права, а також особливості міжнародної правосуб'єктності окремих категорій суб'єктів міжнародного права.

СК - 9. Здатність виявляти проблеми і працювати в основних сферах взаємодії міжнародного і національного права.

СК - 16. Здатність аналізувати діяльність інституційних й конвенційних органів та механізмів захисту прав людини у міжнародному правопорядку

Програмних результатів навчання:

ПРН - 5. Характеризувати процес імплементації міжнародно-правових зобов'язань у національний правопорядок України.

ПРН - 6. Здійснювати аналіз законодавства України на відповідність нормам міжнародного права.

ПРН - 8. Здійснювати критичний аналіз різноманітних підходів щодо статусу невизнаних держав у міжнародних відносинах.

ПРН - 12. Розкрити знання сфер дії національно-правового та міжнародно-правового регулювання громадянства.

ПРН - 13. Демонструвати знання теорії та практики захисту прав та свобод людини в міжнародному праві.

ПРН - 14. Характеризувати системи універсальних та регіональних міжнародних механізмів захисту прав людини.

ПРН - 19. Аналізувати й оцінювати обставини справи, кваліфікувати правовідносини.

ПРН - 20. Здійснювати контроль за реалізацією юридичних рішень, застосовувати визначені юридичні процедури контролю.

ПРН - 21. Визначати межі правосуб'єктності юридичних і фізичних осіб, об'єднань, громадських організацій у конкретних правовідносинах.

ПРН - 22. Володіти навичками правового оформлення суб'єктивних прав, юридичних фактів, проекти заяв, скарг та інших документів правового характеру.

3. Програма навчальної дисципліни **ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ** **«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»**

Модуль 1. Основи конституції та конституційного ладу сучасної держави.

Тема 1. Загальна характеристика конституційного права.

Поняття і предмет конституційного права. Конституційно-правові норми, їх особливості та класифікація. Конституційно-правові відносини: поняття, структура, підстави виникнення. Об'єкти та суб'єкти конституційного права. Джерела конституційного права.

Відповідальність у конституційному праві.

Тема 2. Сучасні моделі конституцій.

Поняття і сутність конституції як основного закону суспільства й держави. Поняття і форми реалізації установчої влади народу. Форма і структура конституцій. Мова і стиль конституцій. Функції та юридичні властивості конституцій. Класифікація конституцій. Порядок прийняття і внесення змін (поправок) до конституцій.

Тема 3. Засади конституційного ладу.

Конституційний лад і його засади. Соціальна, правова, демократична

держава. Принцип обмеження влади конституцією і законами. Принцип верховенства права як складова конституційного ладу.

Державний суверенітет і поділ влади. Державні символи і державна (офіційна) мова.

Поняття «державна територія». Види федерацій у різних країнах. Унітарна держава. Конфедерація. Державна територія і система адміністративно-територіального устрою. Автономія: поняття, форми, види.

Державний (політичний) режим: поняття та різновиди.

Модуль 2. Порівняльний аналіз сучасних форм держави

Тема 4. Держава як категорія конституційного права

Форма державного правління. Форма державного устрою (федерація, унітарна держава). Конфедерація. Державна територія та система адміністративно-територіального устрою. Столиця. Поняття, форми та види автономії. Державний (політичний) режим: поняття та різновиди.

Поняття та засади місцевого управління. Система, структура та форми діяльності місцевих органів. Порівняльний аналіз діяльності органів самоврядування в різних державах світу.

Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії.

Демократія та її форми. Принцип народного суверенітету. Співвідношення представницької та безпосередньої демократії. Референдум (плебісцит). Народна ініціатива. Види референдумів. Предмет референдумів у різних країнах. Вибори. Організація і проведення виборів. Принципи виборчого права. Мажоритарна, пропорційна та змішана виборчі системи. Виборчі цензи.

Тема 6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства

Конституційно-правові засади політичної системи. Статус політичних партій та масових громадських рухів. Держава і релігія. Порівняльний аналіз конституційного регулювання статусу особи в сучасному світі. Конституційні засади економічної системи.

Тема 7. Конституційний статус людини та громадянина.

Засади конституційного статусу людини і громадянина. Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття і припинення громадянства. Єдине громадянство. Конституційні права, свободи й обов'язки: поняття, юридична природа, гарантії. Класифікація конституційних прав. Види і характеристика особистих, політичних та інших прав людини й громадянина. Природні права. Позитивні права. Правові підстави обмеження в реалізації конституційних прав і свобод. Державно-правові й міжнародно-правові механізми захисту прав громадян.

Модуль 3. Конституційне регулювання діяльності органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах

Тема 8. Конституційний статус парламенту.

Конституційні моделі законодавчої влади. Загальна характеристика представницьких органів. Формування, структура і склад парламенту, основні форми діяльності. Парламентські фракції, комітети і комісії. Парламентські дебати. Законодавчий процес. Конституційний статус депутатів. Депутатський мандат. Імунітет та індемнітет. Конституційні засади інституту народного захисника (омбудсмена).

Тема 9. Конституційний статус глави держави.

Державна влада як інститут конституційного права. Інститут глави держави та його різновид. Порядок і умови заміщення поста (посади) глави держави в монархіях і республіках. Функції, компетенція й відповідальність глави держави. Імпічмент. Взаємовідносини глави держави з парламентом, урядом та іншими державними органами. Акти глави держави.

Тема 10. Конституційний статус уряду.

Система органів виконавчої влади. Формування уряду. Компетенція та акти. Глава уряду, члени уряду та їх статус. Політична відповідальність уряду. Організація виконавчої влади в умовах різних форм державного правління. Допоміжні органи уряду в різних країнах.

Модуль 4. Конституційні моделі судової влади, конституційне правосуддя

Тема 11. Конституційні моделі судової влади.

Загальне вчення про судову владу. Адміністративна юстиція. Взаємовідносини судової влади й органів прокуратури в різних країнах. Суд присяжних. Основні принципи організації та діяльності судової влади. Статус суддів.

Тема 12. Конституційні моделі конституційного правосуддя.

Моделі конституційної юстиції. Організація і формування органів конституційного контролю. Функції, повноваження, акти, правові позиції органів конституційної юрисдикції.

Тема 13. Конституційно-судовий процес.

Загальна характеристика конституційно-судового процесу. Поняття і особливості конституційного судочинства. Учасники, стадії та строки конституційного провадження. Загальна характеристика стадій конституційного провадження.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

Тема навчальної дисципліни	Обсяг у годинах							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
		Л	ПЗ	СРС		Л	ПЗ	СРС
Модуль 1. Основи конституції та конституційного ладу сучасної держави.								
Тема 1. Загальна характеристика конституційного права.	8	2	2	4				8
Тема 2. Сучасні моделі конституцій.	8	2	2	4		2	2	4
Тема 3. Засади конституційного ладу.	10	4	2	4				10
<i>Разом</i>	<i>26</i>	<i>8</i>	<i>6</i>	<i>12</i>	<i>26</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>22</i>
Модуль 2. Порівняльний аналіз сучасних форм держави								
Тема 4. Держава як категорія конституційного права	10	2	4	4				10
Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії.	12	2	4	6		2	2	8
Тема 6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства	8	2	2	4				8
Тема 7. Конституційний статус людини та громадянина.	14	4	4	6				14
<i>Разом</i>	<i>44</i>	<i>10</i>	<i>14</i>	<i>20</i>	<i>44</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>40</i>
Модуль 3. Конституційне регулювання діяльності органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах								
Тема 8. Конституційний статус парламенту.	8	2	2	4				8
Тема 9. Конституційний статус глави держави.	8	2	2	4			2	6
Тема 10. Конституційний статус уряду.	8	2	2	4				8
<i>Разом</i>	<i>24</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>12</i>	<i>24</i>		<i>2</i>	<i>22</i>
Модуль 4. Конституційні моделі судової влади, конституційне правосуддя								
Тема 11. Конституційні моделі судової влади.	8	2	2	4				8
Тема 12. Конституційні моделі конституційного правосуддя.	10	4	2	4				10
Тема 13. Конституційно-судовий процес.	8	2	2	4				8

<i>Разом</i>	26	8	6	12	26			26
Усього годин / кредитів ECTS	120 / 4	32	32	56	120/4	4	6	110

5. Теми лекційних і практичних занять

5.1. Теми лекційних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Основи конституції та конституційного ладу сучасної держави.			
Тема 1. Загальна характеристика конституційного права.	1. Загальна характеристика конституційного права.	2	
Тема 2. Сучасні моделі конституцій	2. Сучасні моделі конституцій.	2	2
Тема 3. Засади конституційного ладу	3.1. Соціальна, правова, демократична держава. 3.2. Державний суверенітет і поділ влади.	2 2	
Модуль 2. Порівняльний аналіз сучасних форм держави			
Тема 4. Держава як категорія конституційного права	Тема 4. Держава як категорія конституційного права	2	
Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії.	Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії.	2	2
Тема 6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства	Тема 6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства	2	
Тема 7. Конституційний статус людини та громадянина.	7.1. Інститут громадянства (підданства): поняття, підстави набуття і припинення громадянства. 7.2. Конституційні права, свободи й обов'язки: поняття, юридична природа, гарантії.	2 2	
Модуль 3. Конституційне регулювання діяльності органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах			
Тема 8. Конституційний статус парламенту.	8. Конституційний статус парламенту.	2	
Тема 9. Конституційний статус глави держави.	9. Конституційний статус глави держави.	2	
Тема 10. Конституційний статус уряду.	10. Конституційний статус уряду.	2	
Модуль 4. Конституційні моделі судової влади, конституційне			

правосуддя			
Тема 11. Конституційні моделі судової влади.	11. Конституційні моделі судової влади.	2	
Тема 12. Конституційні моделі конституційного правосуддя.	12.1 Моделі конституційної юстиції. 12.2 Організація і формування органів конституційного контролю.	2 2	
Тема 13. Конституційно-судовий процес.	13. Конституційно-судовий процес.	2	
Усього		32	4

5.2. Теми практичних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Основи конституції та конституційного ладу сучасної держави.			
Тема 1. Загальна характеристика конституційного права.	1. Загальна характеристика конституційного права.	2	
Тема 2. Сучасні моделі конституцій	2. Сучасні моделі конституцій.	2	2
Тема 3. Засади конституційного ладу	3.1. Соціальна, правова, демократична держава. 3.2. Державний суверенітет і поділ влади.	2 2	
Модуль 2. Порівняльний аналіз сучасних форм держави			
Тема 4. Держава як категорія конституційного права	4.1. Форма державного правління та державного устрою 4.2. Поняття та засади місцевого управління.	2 2	
Тема 5. Конституційні форми безпосередньої демократії.	5.1 Співвідношення представницької та безпосередньої демократії. 5.2. Види референдумів. Предмет референдумів у різних країнах	2 2	2
Тема 6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства	6. Конституційні принципи соціально-економічної структури, політичної системи й духовного життя суспільства	2	
Тема 7. Конституційний статус	7.1. Інститут громадянства	2	

людини та громадянина.	(підданства): поняття, підстави набуття і припинення громадянства. 7.2. Конституційні права, свободи й обов'язки: поняття, юридична природа, гарантії.	2	
Модуль 3. Конституційне регулювання діяльності органів публічної влади в Україні та зарубіжних країнах			
Тема 8. Конституційний статус парламенту.	8. Конституційний статус парламенту.	2	
Тема 9. Конституційний статус глави держави.	9. Конституційний статус глави держави.	2	2
Тема 10. Конституційний статус уряду.	10. Конституційний статус уряду.	2	
Модуль 4. Конституційні моделі судової влади, конституційне правосуддя			
Тема 11. Конституційні моделі судової влади.	11. Конституційні моделі судової влади.	2	
Тема 12. Конституційні моделі конституційного правосуддя.	12.1 Моделі конституційної юстиції.	2	
	12.2 Організація і формування органів конституційного контролю.	2	
Тема 13. Конституційно-судовий процес.	13. Конституційно-судовий процес.	2	
Усього		32	6

6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Конституційне право» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, розв'язання практичних завдань або задач, захист реферату за ініціативи студента тощо. За результатами практичних занять із кожного з чотирьох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка за кожен модуль – 8 балів), що включається до підсумкової оцінки знань.

Протягом семестру студенти виконують завдання для ***самостійної роботи*** – робота над кейсами, написання есе та рефератів, підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції та статей, доопрацюванні

матеріалів лекції на основі рекомендованої навчально-методичної та наукової літератури, вирішенні задач, запропонованих на вибір студентам для ґрунтовного оволодіння навчальним матеріалом (виконання тестів та інших форм завдань), робота в інформаційних мережах, пов'язаних з пошуком та аналізом інформації, необхідної для підготовки до практичних занять та лекцій з конституційного права, підготовці есе з обраної наукової проблематики конституційного права, участь у конкурсах студентських наукових праць, підготовка презентації з використанням системи Microsoft Office PowerPoint з вузької проблематики із подальшою його презентацією перед аудиторією, підготовка до практичних занять, колоквиумів та іспиту.

Робота є індивідуальною та самостійною, а отже співавторство студентів та інші форми надання допомоги один одному не допускаються. При виконанні самостійної роботи студент зобов'язаний дотримуватися правил щодо академічної доброчесності та безпосередньо недопущення плагіату. Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 8.

Формою *підсумкового контролю* знань студентів з дисципліни є іспит. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 60 балів. Іспит складається в усній формі за білетами до іспиту. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю та самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 25 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів дисципліни «Конституційне право»

Поточний контроль				Самостійна робота студентів	Підсумковий контроль	Підсумкова оцінка знань
Практичні заняття					Іспит	
Модуль № 1	Модуль № 2	Модуль № 3	Модуль № 4			
мах 8	мах 8	мах 8	мах 8	мах 8	мах 60	мах 100

Критерії оцінювання з дисципліни «Право Європейського Союзу»:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті (за модуль)	Мах 8	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	6	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	4	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	2	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка	Мах	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою

самостійної роботи студента	8	дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні та практичні висновки.
	7	В роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплено фактичними даними.
	6	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість та самостійність у дослідженні.
	5	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, немає висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом.
	4	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи.
	Min 0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи.
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для

		подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
	Min 0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Право Європейського Союзу» виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

7.1. Нормативно-правові акти

Загальна декларація прав людини URL:
<https://www.coe.int/uk/web/compass/the-universal-declaration-of-human-rights-full-version->

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р (Конвенцію ратифіковано Законом [№ 475/97-ВР від 17.07.97](#))
 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Договір про запровадження Конституції для Європи (проект) (2003/C169/01) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_647#Text

Договір про Європейський Союз 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

Договір про функціонування Європейського Союзу 1957 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text

Хартія про основоположні права Європейського Союзу 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text

Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами 1994 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_012

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text>

Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

7.2. Література

Основна література

1. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: моногр. Х.: Право. 2008. 220 с.
2. Барабаш Ю.Г. Парламентський контроль в Україні: проблеми теорії та практики: дис. канд. юрид. наук. Х.: Б. в. 2003. 205 с.
3. Бориславська О. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія . Харків : Право, 2018. 384 с.
4. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики: Монографія . Запорізький юридичний інститут. Запоріжжя: Дике поле, 2005. 539 с.
5. Булкат М. С. Теоретико-правові засади розвитку та функціонування судової влади. Монографія. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : Юрид. Думка. 2018. 502 с.
6. Дахова І.І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах: монографія. Харків: «Фінн», 2008. 200 с.
7. Державне правління: еволюція сучасних форм. Монографія. В. В. Сухонос ; ДВНЗ "Укр. акад. банк. справи Нац. банку України". Юрид. ф-т. Суми : Університетська книга, 2013. 310 с.
8. Державний суверенітет в умовах європейської інтеграції : монографія. За заг. ред.: Ю. П. Битяка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2013. 336 с.

9. Еллинек Г. Декларация прав человека и гражданина. – Одеса: Вид-во «Юридична література», 2006.
10. Ковтун В. І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти : монографія. Харків : Фактор, 2014. 216 с.
11. Коломієць Ю.М. Правовий статус монарха в державах Близького Сходу, Магрибу та Японії. Харків. Харківський ун-т внутр. справ. 2000. 117 с.
12. Конституційна юрисдикція: підруч. / за ред. Ю. Г. Барабаша та А. О. Селіванова. Х.: Право, 2012. 168 с.
13. Конституційний процес в Україні та світовий досвід конституціоналізму : монографія. Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юрид. думка, 2014. 262 с.
14. Кушніренко О.Г., Т.М. Слінько Права і свободи людини і громадянина. – Х.: Факт, 2001. – 431 с.
15. Поділ державної влади в умовах різних форм державного правління Монографія . І. В. Процюк. Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". Х. : Право. 2012. 583 с.
16. Речицкий В. Политический предмет конституции / В. Речицкий. – К.: Изд-во “Дух и Литера”. 2012. 728 с.
17. Савчин М. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму: монографія. Ужгород: РІК-У. 2018. 440 с.
18. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики Х.: Право, 2011. 768 с.
19. Стецюк П. Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму: курс лекцій . Ч. 1. Л., 2003. 232 с.
20. Сухонос, В. В. Інститут глави держави в конституційному праві : монографія / В. В. Сухонос. Суми ДВНЗ “УАБС НБУ”. 2011. 339 с.
21. Сучасний парламентаризм: український та світовий виміри : монографія / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. - Харків : Юрайт, 2018. - 200 с.
22. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : компендіум; за заг. ред. О.В. Сердюка, І.В. Яковюка. Харків : Право, 2017. 374 с.
23. Теоретичні та практичні проблеми правового забезпечення соціально-економічного та політичного розвитку суспільства і держави: Монографія / В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко, О.О. Гайдунін та ін. К.: КНЕУ, 2006. 702 с.
24. Ткаченко Є. В. Правовий захист етнічних та мовних меншин. Х. , 2018. 315 с.
25. Ткаченко Є. В. Конституційно-правове регулювання мовних відносин : монографія / Є. В. Ткаченко ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків: ФІНН, 2010. – 336 с.
26. Форма державного правління як парадигмальна основа розвитку інституційної структури політики: монографія / І. Г. Алексеєнко ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Д. : Пороги, 2011. 428 с.
27. Чепель О. Д. Конституційно-правовий статус та професіоналізація діяльності депутатів парламенту на сучасному етапі (порівняльно-правове дослідження) : монографія. Чернівці : Рута, 2010. 254 с.
28. Шаповал В. Н. Сравнительное конституционное право / В. Н. Шаповал. К.:

Княгиня Ольга, 2007. 413 с.

29. Шевчук С. Судовий захист прав людини: Практика Європейського Суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Вид. 3-тє. К. : Реферат, 2010. 848 с.

30. Шипілов Л.М. Народовладдя як основа демократичної держави : монографія. Х. : ФІНН, 2009. 216 с.

Додаткова література

1. Бигич, О. Л. Конституційне будівництво та проблеми розвитку порівняльного правознавства. Конституційне будівництво в Україні: теорія та практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 4-й річниці Конституції України 1-3 червня 2000 року. Ужгород : Закарпаття / голов. ред. Г. М. Курій ; орг. комітет В. Я. Тацій, 2000. С. 81-85

2. Бондаренко Н. О. Конституційно-правовий статус особи: теоретико-практичні засади. *Форум права*. 2016. № 4. С. 35–40

3. Букач В. Зміст конституційних політичних прав і свобод громадян. *Право України*. 2001. № 9. С. 21-23.

4. Георгіна А. Законодавча влада: поняття, правова природа, місце і роль у системі органів публічної влади. *Право України*. 2009. № 11. С. 100-118

5. Григоренко А.О. Конституційно-правовий статус народного депутата України і парламентаріїв Італії, Польщі та Угорщини: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Григоренко Артем Олегович; Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2010. 24с.

6. Грובהва В. П. Система місцевого самоврядування Франції: досвід для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2015. Вип. 32(1). С. 108-112

7. Гузій А. А. Конституційний контроль в зарубіжних країнах. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. № 8(2). С. 12-15

8. Зелінська М. Інститут глави держави в президентських системах країн Латинської Америки. *Політичний менеджмент*. 2011. № 4. С. 146-151

9. Коваль Н. В. Порівняльно-правова характеристика координаційних, консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб при главі держави в зарубіжних країнах. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 1. С. 112-116

10. Колесник Г.І. Світовий досвід здійснення законотворчого процесу під час реалізації законодавчих парламентських процедур. Збірник наукових праць "Державне управління та місцеве самоврядування". Дніпро. 2012. Вип. 01(7). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirmik/2012-01\(7\)/12kgizpp.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirmik/2012-01(7)/12kgizpp.pdf)

11. Кононенко О. Проблеми реалізації конституційного права громадян на збори, мітинги, походи і демонстрації. *Право України*. 1998. № 2. С. 48-50.

12. Конституційні принципи політичної системи і здійснення народовладдя [Текст] / О. Ю. Тодика. Проблеми законності. Вип. 72. Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого / відп. ред. В. Я. Тацій [та ін.], 2005. С. 3-9 .
13. Кравцова З. С. Моделі конституційного закріплення принципів конституційного ладу. *Право і громадянське суспільство*. №1, 2014 С.27-35
14. Крусс, В. И. Сравнительное правоведение и конституционная компаративистика. Порівняльне правознавство: сучасний стан і перспективи розвитку: Зб. матеріалів міжнар. наук. симпозиуму "Дні порівняльного правознавства" (м. Київ, 8-11 квіт. 2009 р.). К. : Логос / за ред.: Ю. С. Шемшученко, Л. В. Губерського, І. С. Гриценко ; упоряд. О. В. Кресін, 2009. С. 220-226
15. Лукаш Е.А. Природа конституційного права громадян на об'єднання в політичні партії. *Проблеми законності*. Харків, 2001. Вип. 48.
16. Муртіщева А. Загальна характеристика конституційних основ відповідальності уряду в країнах-членах ЄС. *Вісник Національної академії наук України*. 2015. № 2 (81). С. 138-146
17. Оніщук М. В. Законодавчі референдуми і законодавча референдна демократія : теоретико-методологічні та нормопроектні аспекти. *Економіка та право*. 2009. № 3 (25). С. 5–10.
18. Петренко П. Д. Деякі особливості організації діяльності органів виконавчої влади вищого рівня у країнах – членах Європейського Союзу. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 6. С. 34-38
19. Петришин О. Пропорційна виборча система: історичний досвід запровадження. *Вісник ЦВК*. 2006. № 1. С. 53-57.
20. Полянський А. Г. Моделі конституційно-правового закріплення функцій судової влади: національні тенденції та міжнародний досвід. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 92-95
21. Портнов А.В. Особливості інституту конституційного контролю в Швейцарській Конфедерації. «*Вісник Вищої Ради Юстиції*», №3 (11), 2012. С. 139-146
22. Прилуцький С.В. Судова система Республіки Польща. *Бюл. М-ва юстиції України*. 2014. № 6. С. 53-64
23. Речицький В.В. Конституція України (проект): брошура. Х., 2007. 32 с.
24. Солодков А. А. Сучасні світові моделі суду присяжних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. Вип. 10-2(2). С. 133-135
25. Сухонос, В. В. Методологічні проблеми дослідження монархічної форми правління: термінологія і класифікація постіндустріальної епохи. Методологічні проблеми правової науки : матеріали міжнар. наук. конф. 13–14 грудня 2002 р. / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого ; Академія правових наук України. Х. : Право, 2003. С. 165–169.

26. Цимбалістий Т. Становлення і сутність інституту конституційної юстиції. *"Науковий часопис Національної академії прокуратури України"*. Випуск № 2. 2014. с. 123–129
27. Черняк Є.В. Конституційна юстиція Сполучених Штатів Америки : дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «конституційне право» / Є.В. Черняк. К., 2005. 182 с.
28. Шаповал В. Сутнісні характеристики місцевого самоврядування. *Право України*. 2002. № 3. С. 51-57.
29. Шарий В. І. Характеристика світових тенденцій розвитку місцевого самоврядування. Публічне адміністрування : теорія та практика : електрон. наук. фах. вид. Дніпропетр. регіон. ін.-ту держ. упр. НАДУ при Президентові України. 2012. Вип. 10. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/>
30. Фрицький О. Дослідження конституційного права країн світу на підставі порівняльного аналізу і в аспекті його теоретичного розвитку. *Право України*. 2008. 4. С. 164-165

7.3. Інтернет-ресурси

- <http://europa.eu> — Офіційна сторінка Європейського Союзу
- <http://www.eurotreaties.com/eurotexts.html> тексти установчих договорів Європейського Союзу
- <http://www.euractiv.com> — медіа портал Європейського Союзу
- <http://www.europarl.europa.eu> — офіційна сторінка Європейського Парламенту
- <http://ec.europa.eu> — офіційна сторінка Європейської Комісії
- <http://www.ombudsman.europa.eu/start.faces> — офіційна сторінка Європейського Омбудсмена
- <https://minjust.gov.ua/acquis-communautaire> - акти *acquis* ЄС, перекладені на українську мову
- <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html> - пошукова система нормативних актів ЄС
- <http://rada.gov.ua/> - Сайт Верховної Ради України
- <http://www.ccu.gov.ua/> - Сайт Конституційного Суду України
- <http://www.scourt.gov.ua/> - Сайт Верховного Суду України
- <http://www.vasu.gov.ua/> - Сайт Вищого Адміністративного Суду України
- <http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>. Сайт Європейського Суду з прав людини
- <http://khp.org/> - Сайт Харківської правозахисної групи
- <https://helsinki.org.ua/articles/ukrajinska-hromadska-hrupa-spryyannya-vykonannya-helsinskyh-uhod/> - Сайт Української Гельсінської спілки з прав людини

7.4. СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс

кафедри Конституційного права України. URL:

http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=165:kafedra-konstitucijnogo-prava-ukraini&Itemid=151

7.5. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Відкритий доступ до он-лайн ресурсів Oxford University Press, до Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM).

Доступ можливий у залі правової інформації Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська 84-А, 3 поверх).